
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מבוא לעת החדשה המוקדמת 1500-1850 - 13043

תאריך עדכון אחרון 25-09-2019

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2020

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' אלי לדרהנדלר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: eli.lederhender@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ב' 10:30 חדר 424 בניין יהדות זמננו

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

סקירת המגמות המרכזיות בתולדות היהודים מראשית המאה הט"ז ועד אמצע המאה הי"ט, שאירעו בקהילות העיקריות באירופה, במזרח התיכון, ובאמריקה. נושאי הקורס מחולקים לפי: תהליכים ואירועים מרכזיים; גיאוגרפיה ומרחבים; דת וזרמים דתיים ביהדות דאז; מוסדות והנהגה; חיי היהודים תחת שלטונות באירופה הנוצרית וארצות האסלאם; אמנציפציה והמהפכות בצרפת ובאמריקה; מלחמות נפוליאון והשלכותיהן בנוגע למעמד היהודים; פרשת דמשק, קולוניאליזם מערבי בצפון אפריקה והמזרח התיכון.

מטרות הקורס:

תיאור הקורס והנחיות כלליות:

הקורס הינו מבוא כללי להיסטוריה היהודית בעת החדשה המוקדמת, על שלל התמורות שחלו בחיי היהודים בעידן החדש. תמורות אלה ייבדקו במרחבים ובסביבות תרבות שונים. מדובר בשינוי מעמדם האזרחי של היהודים; חיי הקהילה; שינוי דפוסי דת ותרבות. שאלות מפתח כגון אמנציפציה והתפלגות לזרמים דתיים יועלו לדיון, מגמות של הגירה והתיישבות, וכן סוגיות נבחרות בספרות ההיסטוריוגרפית הרלוונטית לתקופה.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

תרגיל מסכם - מורכב משני חלקים:

א) שני דו"חות קריאה על סמך פריטי ביבליוגרפיה בקורס (חומר הקריאה, כולל כאלה המוגדרים קריאת חובה לצד קריאת רשות ["קריאה להעשרה"], לפי הפירוט בשיעורים). דו"ח קריאה יהיה באורך של מינימום 2 עמודים ולא יותר מ-3 עמודים, מודפס ברווח כפול (גופן בגודל 12). את דו"חות הקריאה אפשר להגיש בעברית או באנגלית -- ולא משנה מה שפת המקור של הפריט שמופיע בדו"ח. *** טיפ: את הדוחות הקריאה אפשר להכין מראש במהלך הסמסטר כדי לחסוך זמן ולחץ בסוף ולשמור אותם עד למועד ההגשה של החיבור.

ב) חיבור על נושא רוחבי, שיוצג לכם לקראת סוף הסמסטר. החיבור יתבסס על רשימת שאלות שיוצגו לפניכם -- לא מדובר בבחירת נושא אישי. אורכו של החיבור לתרגיל -- לפחות 6 עמודים מודפסים, ברווח כפול, ולא יותר מ-8 עמודים.

חיבור אקדמי קצר הינו מאמר או "סיפור" עובדתי, ויש לו מבנה - פתיחת החיבור במשפטים ספורים שמציגים את נושא החיבור וחשיבותו; אין צורך בדף של תוכן העניינים, כי החיבור קצר; הצגת האירועים תוך כדי שמירה על סדר כרונולוגי. (עם זאת, לנושאים מסוימים, הסדר הכרונולוגי פחות חשוב, ואפשר להציג את הפרטים לפי תת-פרקים נושאים). ככל שתתנו/ דוגמאות ו/או פרטים משמעותיים להמחשת הנקודה, החיבור יהיה מוצלח יותר. יש חשיבות להבלטת הנקודות החשובות והעמקת הכתיבה עליהן לעומת רישום של פרטים פחות חשובים או שוליים: כלומר, יש להבחין בין מהותי לבין משני או אף תפל, לוותר על הדברים השוליים ולהדגיש את החשובים ביותר. כמו כן, יש חשיבות לכתיבה ברורה, לסגנון רהוט, דקדוק, וגילוי מחשבה, כשהחיבור מחולק לסעיפים הגיוניים, לפי פיתוח הנרטיב שלך. בסוף החיבור, יש לסכם את הנקודות המרכזיות בתמצית.

מועד אחרון להגשת כלל המטלה: עד שעה 15:00 ב- 10.2.2020 ט"ו בשבט תש"פ. מסירת העבודות (החזר העבודות) במזכירות החוג להיסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו, חדר 4409 רוח.

Papers for this course may be written in either English or Hebrew.

4. כל חריגה צפויה בהגשת העבודות חייבת להיות מאושרת מראש באי-מייל לפחות 48 שעות לפני מועד ההגשה. כל בקשה כזאת מחייבת הסבר מנומק של נסיבות העיכוב [כגון שרות מילואים או מצב בריאותי אישי או משפחתי (מגובה באסמכתא) או אירוע מסוג אחר שמגביל באופן אובייקטיבי את האפשרות להגיש את המטלה בזמן. רק באישור המרצה ייקבע תאריך חדש להגשת העבודה לפי הנסיבות ולפי כללי האוניברסיטה. בקשה שאין בה גורם בלתי נמנע מהותי ומכריע לא תתקבל כנימוק סביר לדחיית מועד ההגשה.

חומר הקריאה לקורס: כל החומר הנדרש לקריאה יועלה לאתר הקורס ב"מודל", למעט פריטים שיש גישה אליהם במאגרים האלקטרוניים של הספרייה (אלה מסומנים כך ברשימה כדלקמן), ולמעט כמה מהפריטים המוגדרים בתור "קריאת העשרה". (פריטים אלה נמצאים לרשותכם בספרייה).

דרישות נוכחות (%) :
90%

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

תכנית הקורס:

קורס 13043 מבוא לעת החדשה המוקדמת 1500-1850 סמסטר א' שנת תש"פ יום ד' 16:30 פרופ' אלי לדרהנדלר

מבוא כללי לתולדות היהודים בעולם המודרני, בעת החדשה המוקדמת. נעקוב אחרי התמורות שחלו בחיי היהודים, מגירוש ספרד עד ערב מהפכות 1848. תמורות אלה ייבדקו במרחבים ובסביבות תרבות שונים, בארצות הנצרות והאסלאם. בין היתר, מדובר בשינוי מעמד האזרחי של היהודים; תמורות בחיי הקהילה; שינוי דפוסי הדת והתרבות. שאלות מפתח כגון אמנציפציה והתפלגות לזרמים דתיים יעלו לדיון, וגם מגמות ההגירה והתיישבות. סוגיות נבחרות בספרות ההיסטוריוגרפית הרלוונטית לתקופה יועמדו לדיון אף הן.

30.10.19

קווי יסוד--מתי מתחילה העת החדשה, ומה כרוך בשאלה זו?

קריאת רקע (קריאה להעשרה -- מומלץ):

יוסף קפלן, "האם יש מקום ל'עת החדשה המוקדמת' בתולדות עם ישראל?", ציון, שנה פ"ג (תשע"ח), גיליון ב', ע' 201-219;

תולדות היהודים בארצות האסלאם, בעריכת ש. בר-אשר, י. ברנאי, וי. טובי, כרך 1, חלק שני, מאת יעקב ברנאי: "היהודים באימפריה העות'מאנית", עמ' 73-102;

Robert Seltzer, *Jewish People, Jewish Thought*, chapter 10 (pp. 454-505)

6.11.19

הפזורה של יוצאי ספרד ופורטוגל—יהודים, מומרים, ואנוסים

קריאה:

Jonathan Israel, "Jews and Crypto-Jews in the Atlantic World Systems, 1500-1800," in: *Atlantic Diasporas*, ed. by Richard Kagan and Philip Morgan (Johns Hopkins University Press, 2009), pp. 3-17.

Lionel Kochan, *The Making of Western Jewry 1600-1819* (Palgrave/Macmillan, 2004), pp. 28-43;

קריאה להעשרה

אברהם מלמד, "גילוי אמריקה בספרות היהודית במאות ה-16 וה-17", בתוך: בעקבות קולומבוס: אמריקה 1492-1992, בעריכת מירי אליאב-פלדון (מרכז זלמן שזר, 1996), עמ' 443-464.

13.11.19

התפרצות רדיקלית משתי קצווי העולם היהודי-ספרדי: השבתאות מול שפינוזה

קריאה:

אסתר בנבסה ואהרון רודריג, יהודי ספרד בארצות הבלקן (מרכז שזר, 2001), עמ' 62-76;
Robert Seltzer, *Jewish People, Jewish Thought*, pp. 547-557.

20.11.19

מושגים במרחב ובסביבה

קריאה:

Lionel Kochan, *The Making of Western Jewry 1600-1819* (Palgrave/Macmillan, 2004), pp. 44-72.

Benjamin Ravid, "All Ghettos Were Jewish Quarters, But Not All Jewish Quarters Were Ghettos," *Jewish Culture and History*, vol. 10, nos. 2-3: 5-24;

קריאה להעשרה

Susan G. Miller, et al., "Inscribing Minority Space in the Islamic City: The Jewish Quarter of Fez, 1438-1912," *Journal of the Society of Architectural Historians*, vol. 60, no. 3 (2001): 310-327.

27.11.19

יהודי פולין לפני ואחרי גזירות ת"ח ות"ט (1648-1649)

קריאה:

יואל רבא, "גזרות ת"ח ות"ט: ההתרחשות ומשמעותה", בתוך קיום ושבר: יהודי פולין לדורותיהם בעריכת י. ברטל וי. גוטמן, (מרכז שזר, 1997), כרך 1, עמ' 179-191;

גרשון דוד הונדרט, "חיי היהודים בפולין-ליטא במאה ה-18" בתוך: קיום ושבר: יהודי פולין לדורותיהם, כרך 1, עורכים י. ברטל וי. גוטמן, עמ' 225-241

קריאה להעשרה:

דוד אסף, "עולם התורה בפולין במאות הט"ז-הי"ז", בתוך: קיום ושבר: יהודי פולין לדורותיהם בעריכת י. ברטל וי. גוטמן, (מרכז שזר, 1997), כרך 2, עמ' 69-111*.

שימו לב שהפרק מחולק לשתי סריקות...

* הפרק של דוד אסף [69-111] שווה שני דוחות קריאה (אורך כפול, כלומר 6 עמודים).

4.12.19

החסידות

קריאה:

גרשון דוד הונדרט, גאולה קטנה ומעט כבוד: החברה היהודית בפולין-ליטא במאה השמונה-עשרה, עמ' 139-164; 165-187; 188-211*.

- You may choose to read Hundert's book in its English version, *Jews in Poland Lithuania in the Eighteenth Century* (University of California Press), pp. 131-159, 160-185, 186-210]

קריאה להעשרה:

Mendel Piekartz, "Hasidism as a Socio-Religious Movement, on the Evidence of Devekut," in *Hasidism Reappraised*, ed. by Ada Rapoport-Albert (Littman Library, 1996), pp. 225-248.

[* כל פרק מתוך שלושת הפרקים בספרו של הונדרט מהווה יחידת קריאה נפרדת שניתן לסכמה בדו"ח קריאה של 2-3 עמודים כל אחת].

11.12.19

שלהי המאה ה-18 (א): מהפכות באמריקה וצרפת

(ב) חלוקת ממלכת פולין-ליטא

קריאה:

י. סרנה, היהדות באמריקה, פרקים 1-2 * [eq& שווה שני דוחות קריאה, באורך כפול]; נמצא גם באתר הספרייה כמשאב אלקטרוני;

* Mendes-Flohr and Reinhartz (eds.), *The Jew in the Modern World*, pp. 101-124.

הפריט לעיל (מנדס-פלור וריינהרץ) הינו קובץ אנתולוגי של מסמכים ותעודות בתרגום, ואיננו יכול לשמש כחומר לדו"ח קריאה)*

גרשון דוד הונדרט, גאולה קטנה ומעט כבוד, החברה היהודית בפולין-ליטא במאה השמונה-עשרה (מרכז זלמן שזר), עמ' 212-237.

(You may also read Hundert's chapter in the English version of his book, chapter 10.)

קריאה להעשרה

גרשון בקון, פולין--פרקים בתולדות יהודי מזרח-אירופה ותרבותם, יחידה 8: "מפולין ל'מזרח אירופה'--יהודי מזרח אירופה לארצותיהם", הוצ' האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 13-22, 95-105; ** שימו לב -- מי שרוצה לסכם את החומר לעיל מתוך בקון, פולין--פרקים בתולדות יהודי מזרח אירופה ותרבותם -- צריך לסכם את כל העמודים 13-22, 95-105; ** ישראל ברטל, "גיבורים או מוגי לב: יהודים בצבאותיה של פולין 1794-1863", בתוך: קיום ושבר, בעריכת י. ברטל וי. גוטמן (מרכז שזר, 1997), כרך 1, עמ' 353-368.

18.12.19

ראשיתה של תנועת הרפורמה ביהדות

קריאה:

מיכאל מאיר, בין מסורת לקדמה: תולדות התנועה הרפורמית ביהדות, פרק 1. ** פריט זה שווה ערך לשני דוחות קריאה -- יש לסכמו ב-6 עמודים.

1.1.2020

המשגת ה"אורתודוקסיה": מפעל ההמשכיות והשמרנות

קריאה:

משה סמט, החדש אסור מן התורה: פרקים בתולדות האורתודוקסיה (ירושלים: מרכז דינור, האוני' העברית, כרמל, 2005), עמ' 14-32;

צבי זוהר, האירו פני המזרח (ת"א: הקיבוץ המאוחד, 2001), עמ' 19-38.

8.1.20

יהודי ארצות האסלאם על סף עידן הקולוניאליזם המערבי

קריאה:

שלום בר-אשר, "היהודים באפריקה הצפונית ובמצרים", ב: תולדות היהודים בארצות האסלאם, כרך 1, עורכים ש. בר-אשר, י. ברנאי, י. טובי, עמ' 121-196 *

(קטע קריאה זה של בר-אשר שווה ל-2 דו"חות קריאה: 6 עמודים);

[או לבחירתכם]: יוסף טובי, "המרכזים היהודיים באסיה", ב: תולדות היהודים בארצות האסלאם, כרך

1, עורכים ש. בר-אשר, י. ברנאי, י. טובי, עמ' 3-47.
בשיעור הזה יוצגו שאלות החיבור למטלה הסופית, ויעלה גם לאתר הקורס.

15.1.19

האימפריה הרוסית

קריאה:

גרשון בקון, פולין--פרקים בתולדות יהודי מזרח-אירופה ותרבותם, יחידה 8: "מפולין ל'מזרח אירופה'--יהודי מזרח אירופה לארצותיהם", (האוניברסיטה הפתוחה, 1998), עמ' 24-45;
בנימין פינקוס, יהודי רוסיה וברית המועצות: תולדות מיעוט לאומי (אוני' בן-גוריון, 1986), עמ' 34-45.

קריאה להעשרה:

John Doyle Klier, Russia Gathers Her Jews: The Origins of the 'Jewish Question' in Russia, 1772-1825 (Northern Illinois University Press, 1986), chapter 3, chapter 4.*
ונ'ג של בספרו פרק כל. *Each chapter of Klier's book is worth one reading report each.*
קליר שווה יחידת קריאה אחת, שניתן לסכמה ב-2-3 עמודים לכל פרק.

22.1.20

(א) אירועי שנות ה-40 (פרשת דמשק, מהפכות 1848); (ב) סיכום

קריאה:

Robert Seltzer, Jewish People, Jewish Thought (Macmillan, 1980), chapter 11 ("The European State and the Jews, 1770-1880")

חומר חובה לקריאה:

תכנית הקורס:

כנ"ל

חומר לקריאה נוספת:

כנ"ל

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %

הרצאה 0 %

השתתפות 10 %

הגשת עבודה 90 %

הגשת תרגילים 0 %

הגשת דו"חות 0 %

פרויקט מחקר 0 %

בחנים 0 %

אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

כל חריגה בזמן הגשת העבודות חייבת להיות מאושרת מראש באי-מייל - זאת אומרת, לפחות 48 שעות לפני מועד ההגשה; כל בקשה מחייבת הסבר מנומק של נסיבות העיכוב [כגון שרות מילואים או מצב בריאותי אישי או משפחתי (מגובה באסמכתא) או אירוע מסוג אחר שמגביל באופן אובייקטיבי את האפשרות להגיש את המטלה בזמן. רק באישור המרצה, ייקבע תאריך חדש להגשת העבודה לפי הנסיבות ולפי כללי האוניברסיטה; (ב) בקשה שאין בה גורם בלתי נמנע מהותי ומכריע לא תתקבל כנימוק סביר לדחיית מועד ההגשה.

חומר הקריאה לקורס:
כל החומר הנדרש לקריאה יועלה לאתר הקורס ב"מודל", למעט פריטים שיש גישה אליהם במאגרים האלקטרוניים של הספרייה (אלה מסומנים כך ברשימה כדלקמן), ולמעט כמה מהפריטים המוגדרים בתור "קריאת העשרה". (פריטים אלה נמצאים לרשותכם בספרייה).